

До спеціалізованої вченої ради
ДФ 70.895.061 у Хмельницькому
університеті управління та права імені
Леоніда Юзькова

РЕЦЕНЗІЯ

кандидатки юридичних наук, доцентки Плисюк Н.М. на дисертацію

Смірної Ірини Сергіївни на тему

«Кримінальна відповідальність за порушення рівноправності громадян залежно від їх расової, національної, регіональної належності, релігійних переконань, інвалідності та за іншими ознаками за законодавством України та держав Європейського Союзу», подану на здобуття освітньо-наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право

Ступінь актуальності теми дисертації. Для кожної особи одним із основних та фундаментальним її прав, як і для держави в цілому, яка прагне встановленню справедливих відносин у суспільстві, є принцип рівності прав людини. У міжнародно-правових актах велика увага приділяється саме важливості недискримінації, утвердженню в національних правових системах політики протидії порушенням рівноправності громадян залежно від їх расової, національної, регіональної належності, релігійних переконань, інвалідності та за іншими ознаками та вдосконаленню правового механізму її забезпечення. Членство України в міжнародних організаціях універсального та регіонального характеру покладає на державу обов'язок гармонізації українського законодавства з міжнародно-правовими нормами з урахуванням національних особливостей. Відтак, кримінально-правова протидія порушення рівноправності громадян залежно від їх расової, національної, регіональної належності, релігійних переконань, інвалідності та за іншими ознаками в Україні повинна бути приведена у відповідність до міжнародних стандартів, враховуючи при цьому зарубіжний досвід держав Європейського Союзу боротьби з такими посяганнями, що й зумовлює актуальність обраної для дослідження теми дисертації.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Дисертантка в роботі чітко окреслила наукову проблему, яка підлягає дослідженню і вирішенню, правильно визначила об'єкт та предмет дослідження. Структура дисертаційного дослідження характеризується чіткою і послідовною побудовою, є збалансованою та забезпечує поступовість наукового дослідження. Структурні елементи дисертації перебувають у логічному зв'язку між собою в рамках єдиного напрямку розвитку наукової думки. Запропонована структура дисертації дала можливість авторці розкрити загальні положення кримінальної

відповідальності за порушення рівноправності громадян залежно від їх расової, національної, регіональної належності, релігійних переконань, інвалідності та за іншими ознаками за законодавством України та держав європейського союзу, кримінально-правовий аналіз складу кримінального правопорушення, передбачено ст.161 КК України та питання покарання за його вчинення.

Метою дослідження авторка визначила здійснення комплексного аналізу кримінально-правової характеристики відповідальності за порушення рівноправності громадян залежно від їх расової, національної, регіональної належності, релігійних переконань, інвалідності та за іншими ознаками за законодавством України та держав Європейського Союзу. Для досягнення поставленої мети визначено сім завдань, які в цілому відповідають плану роботи та положенням, які викладені у висновках.

З урахуванням поставленої мети, визначеного об'єкта та предмета дослідження дисертанткою правильно використані загальнонаукові та спеціальні методи наукового пізнання у їх поєднанні. Такий підхід забезпечив повноту розроблення теми дослідження і достовірність отриманих результатів.

Обґрунтованість та достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, обумовлена й тим, що здобувачка використала достатню кількість актів законодавства, судової практики та наукової літератури з аналізованих питань, вивчила зарубіжний досвід держав Європейського Союзу щодо боротьби із порушеннями рівноправності громадян залежно від їх расової, національної, регіональної належності, релігійних переконань, інвалідності та за іншими ознаками.

Висновки та рекомендації дисертант обґрунтовує з урахуванням судової практики на основі вивчення окремих судових рішень у кримінальних провадженнях, розміщених в Єдиному державному реєстрі судових рішень.

Таким чином, достовірність та обґрунтованість положень, висновків та рекомендацій, отриманих І. С. Смірною у дисертаційному дослідженні, забезпечена завдяки використанню належної джерельної бази, опрацюванню значної кількості нормативних актів як України, так і держав Європейського Союзу, судової практики, правильному поєднанню методів наукового пошуку.

Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, повнота їх викладу у наукових публікаціях.

За результатами проведеного аналізу, у дисертації І. С. Смірної на підставі узагальнень існуючих у цій сфері досліджень, матеріалів судової та міжнародної практики здійснено власні напрацювання і на їх основі розроблені пропозиції та висновки, які обумовлюють наукову новизну одержаних в ході дисертаційного дослідження результатів.

Є підстави стверджувати, що рецензована дисертація є одним із перших у вітчизняній науці кримінального права спеціальних комплексних досліджень

питань кримінальної відповідальності за порушення рівноправності громадян залежно від їх расової, національної, регіональної належності, релігійних переконань, інвалідності та за іншими ознаками.

Ознайомлення з текстом дисертаційного дослідження І. С. Смірної дозволяє дійти висновку, що робота містить результати її особистих досліджень. Висновки, пропозиції та рекомендації, у тому числі й ті, що характеризують наукову новизну, одержані авторкою особисто. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело, зважаючи на тему дослідження, варто відзначити опрацювання автором літератури, у тому числі, іноземною мовою, що, безумовно, обумовлено предметом дослідження, проте одночасно підкреслює й достовірність зроблених висновків.

У межах здійсненого дослідження отримано результати, що мають наукову новизну. Зокрема, дисертантка визначила необхідність доповнення складу кримінального правопорушення, передбаченого ст.161 КК України в якості обов'язкового публічний спосіб вчинення суспільно небезпечного діяння. Під публічним способом вчинення вона вважає, що варто розуміти вчинення дії таким чином, щоб результати таких дій стали відомі або мали наслідки для необмеженої кількості людей. Тобто, необов'язково, щоб такі дії вчинялися при великій кількості людей, публічно, головне, що результати таких дій можуть стати відомі (стали відомі) необмеженій кількості людей в подальшому (наприклад, розміщення посту в соціальній мережі з метою розпалювання ворожнечі і ненависті).

Дисертантка обґрунтовує необхідність, що видається дуже вдалим, застосування спеціального виду звільнення від кримінальної відповідальності за вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 161 КК України: «Звільняється від кримінальної відповідальності судом особа, яка вперше вчинила діяння, передбачені частиною першою цієї статті, примирилася з потерпілим, щиро покалася, публічно принесла вибачення за вчинене, відшкодувала завдану нею шкоду».

Авторка сформулювала висновок про необхідність внесення змін до національного кримінального законодавства в частині передбачення застосування заходів кримінально-правового характеру до юридичних осіб за порушення рівноправності громадян у разі: «вчинення її уповноваженою особою від імені та в інтересах юридичної особи кримінального правопорушення, передбаченого статтею 161 цього Кодексу, в тому числі сприяння, організація, фінансування, підбурювання такою юридичною особою або вчинення фізичною особою на користь, з відома чи в інтересах юридичної особи».

Окрім зазначених, робота містить й інші положення, що мають ознаки наукової новизни. В дисертації запропоновано низку положень, які можуть

бути використані для удосконалення чинного кримінального законодавства України.

Теоретичне та практичне значення одержаних результатів дисертаційного дослідження І. С. Смірної полягає в тому, що висновки та пропозиції, зроблені в дисертації, можуть бути використані у правозастосовній діяльності судових органів для вирішення питань про кримінальну відповідальність за порушення рівноправності громадян залежно від їх расової, національної, регіональної належності, релігійних переконань, інвалідності та за іншими ознаками, у науково-дослідній сфері як підґрунтя для подальших загальнотеоретичних наукових досліджень проблем кримінальної відповідальності за порушення рівноправності громадян залежно від їх расової, національної, регіональної належності, релігійних переконань, інвалідності та за іншими ознаками, в навчальному процесі під час викладання навчальних дисциплін «Кримінальне право», «Теорія та практика кримінально-правової кваліфікації», у нормотворчому процесі для вдосконалення законодавства щодо порушення рівноправності громадян залежно від їх расової, національної, регіональної належності, релігійних переконань, інвалідності та за іншими ознаками.

Ознайомлення з рецензованою роботою дає підстави зробити висновок, що ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, ступінь їх достовірності та наукової новизни в цілому відповідають вимогам, що ставляться до даного виду робіт.

Основні результати дисертації І. С. Смірної достатньо повно відображені у чотирьох наукових статтях, три з яких опубліковані у вітчизняних виданнях, включених до переліку наукових фахових видань України і одна в іноземному виданні, а також у 12 тезах доповідей на конференціях, що відповідає вимогам, передбаченим постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» від 12 січня 2022 року № 44.

Оцінка відсутності / наявності порушення академічної доброчесності.

У дисертації звернення здобувача до ідей, думок інших науковців містять посилання на відповідні джерела. Порушень академічної доброчесності у тексті дисертації рецензентом не виявлено. У дисертаційному дослідженні міститься також низка положень, аналіз яких дозволяє дійти висновку про оригінальність характеру отриманих результатів.

У цілому позитивно оцінюючи проведене авторкою дослідження, наукову новизну, обґрунтованість, а також практичну значущість результатів роботи, разом із зазначеними раніше позитивними моментами, необхідно звернути

увагу на окремі положення дисертаційної роботи І. С. Смірної, які носять дискусійний характер чи потребують додаткової аргументації.

1. У підрозділі 1.2. на стор. 41-46 дисертантка аналізує практику ЄСПЛ щодо питань посягань на рівність та дискримінацію і робить дуже стислий висновок про те, що така практика є доволі широкою та охоплює різні сфери суспільного життя людини. Але такий висновок видається занадто абстрактним і хотілося б дізнатись які конкретно зміни така практика могла б дати для боротьби з окресленими посяганнями в Україні.

2. Авторка в роботі оперує терміном «злочинне посягання» стосовно діяння, передбаченого ст.161 КК України, але з огляду на те, що в положеннях Загальної частини чинного КК України законодавець оперує поняттям «кримінально протиправне діяння», а не «злочинне» (як було раніше) більш коректним було б вживання терміну «кримінально протиправне посягання».

3. В цілому загальний обсяг дисертації перевантажений дослідженням законодавчого регулювання питань про порушення рівноправності громадян залежно від їх расової, національної, регіональної належності, релігійних переконань, інвалідності та за іншими ознаками великої кількості держав Європейського Союзу, варто було б такий матеріал проаналізувати більш узагальнено, згруповано.

Втім, висловлюючи наведені зауваження, слід зазначити, що вони не є суттєвими і переважно носять дискусійний характер або ж торкаються тих питань, які були не в повній мірі обґрунтованими чи аргументованими. І хоча вони слугують приводом для дискусії в ході публічного захисту дисертаційного дослідження, проте не впливають на раніше висловлену загальну позитивну оцінку роботи.

Висновки:

1. Дисертація Смірної Ірини Сергіївни на тему «Кримінальна відповідальність за порушення рівноправності громадян залежно від їх расової, національної, регіональної належності, релігійних переконань, інвалідності та за іншими ознаками за законодавством України та держав Європейського Союзу» є завершеною науковою працею, в якій отримані нові науково обґрунтовані результати, що у своїй сукупності мають значення для розвитку доктрини і практики кримінального права.

2. Зміст дисертації І.С. Смірної відповідає заявленій спеціальності 081 Право.

3. Дисертація І.С. Смірної виконана і оформлена у відповідності до вимог, передбачених постановою «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня

доктора філософії» від 12 січня 2022 року № 44 та наказом МОН України «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» від 12 січня 2017 року № 40.

4. Здобувачка Смірнова Ірина Сергіївна заслуговує на присудження їй освітньо-наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право.

Рецензент
професорка кафедри кримінального
права та процесу Хмельницького
університету управління та права
імені Леоніда Юзькова,
кандидатка юридичних наук, доцентка

Наталія ПЛИСЮК